

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Történelmi emlékek Bornemisza Anna fejedelemnő írásai közül.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

V.

Catalogus praebendariorum aulae familiarium suarum celsitudinum principalium a o 1683. die adventus suae celsitudinis principalis stb.*)

Ez a rendszeresített évi fizetések és járandóságok jegyzéke volt, a mit a fejedelem fejérvári udvara tiszteinek (officiales) a főtiszt (praefectus) helyben hagyása után ki lehetett a rendes időhatárookban fizetni; ha ezen kívül fordult elé valami kiadás, abban a praefectustól kellett meghagyást kérni. A megtörtént kifizetésről registrumot készítettek. Igazolja ezt egy 1685. jun. 18. Porumbákon költ főtishti rendelet, mely így hangzott: »Kegyelmetek fejérvári tiszt uraimék ezen kívül semmit ne erogállyon; s ha mi extraordinarium előfordul, várja commissiótól. Egyéb-iránt az itt előszámlált ő nagyságaik szolgáinak szokott praebendájokat ki kell adni, hiteles regestromot vivén róla«

Praebenda adatott:

Főember uraiméknak: főhopmester Naláczi István uramnak, P. Alvinczi Péter uramnak s így tovább 51 főembernek, s ezek egy pohárnokának.

Papoknak: Tophaeus Mihály uramnak,
Nányai János uramnak,
Köpeczi János uramnak,
Kántor uramnak,
Kántor társaknak.

*) Az Országos Levéltár erdélyi osztálya Apafi-féle levelekből.
TÖRT. TÁR. 1893. I. FÜZET.

Bejáró uraimnak : volt 21 bejáró, s ezeknek egy pohárnokjok.

Urunk étékfogóinak : voltak 26-an, s egy pohárnokjok.

Asszonyunk étékfogóinak : számuk 17 volt, s egy pohárnokjok.

Inasok : voltak 49-en, s ezeknek 2 pohárnokjok.

Pohárnokok : voltak 15-en, s egy mellettök levő gyalog.

Secretaria : Lugosi Ferencz és 5 társa.

Komornokok : egy volt.

Mesteremberek : voltak 55-en.

Konyhabeliek : tizen, mellettök két gyalog.

Konyhasáfárok : négyen.

Konyhaajtónállók : tizenegyen.

Szakács : volt tizennyolcz, *szakácsinas* 15.

Együtt : 316.

Lovászmesterek : voltak négyen, *lovászok* 28-an.

Kocsisok fellajtárostól 32-ten, *csatlós* 8.

Muzsikások : trombitás 10, sipos 3, virginás és hegedős 5.

Postát commissiótól kell várni.

Fejér cselédek :

Csillaginé asszonyom cselédeinek.

8 leányasszonynak.

4 más leányasszonynak is járt praebenda.

Fejér sütők : voltak 12-en, volt egy gyalogjok.

Palota ajtónállók : voltak ötön, mellettök egy gyalog.

Mosó inasok, mosó asszonyok, asszonyszolga.

Agárhordozók : voltak kilenczen, *peczérék* négyen.

Ifjaknál levő agarak és vizslák : volt 53-nál.

Együtt : 187.

Mindezek *czipót* kaptak naponként, sokan *bort* nagy mennyiségben, *szalonnát* és *eczetet*, *hust* és *turót* font számra, ismét nagy mennyiségben *berbécszet*, *vajat*, *kását*, *szárnyasokat* : tyukot, libát, *zabot*, gyertyát. Nagy résznek illetménye meg volt határozva *egy hétre, fél* vagy *egész kántorra*, a mi 3 hónapot tett.¹⁾ Az ily fizetésüek kántorosoknak neveztettek.

A két oldalon levő összeg együtt tesz 503-mat, mely szám a fejedelmi udvarhoz tartozó összes személyzet, szolgák, bejárók, az udvar kötelékéhez tartozó, azzal különböző szolgálati viszonyban levő s attól fizetést vagy tartást vagy mindkettőt élvező egyének létszámát fejezi ki. Ez mutatja, mily nagy volt a fejedelem udvartartása, s mily sokan keresték és találták meg ottani szolgálatjuk által szerencséjüket, s mennyien találtak különböző, de mindenik tisztességes életmódot.

¹⁾ *Magyar Tört. Tár.* XIX. köt. 195—197. II.

A szolgálatok e nagy különféleségét és sokaságát látva, képzeletet alkothatunk magunknak a fejedelem jövedelmeinek rendkívüliségéről, mint az udvar fénye és a fejedelem tekintélye fentartásának biztos és szilárd alapjáról és föltételéről.

A mint az olvasó láthatja, itt átalánosságban vannak elősorolva a szolgálatok nemei, s szintén átalánosságban meg van mondva az alkalmazottak és járandósággal biró egyének száma; neveik azonban mellőzve vannak. Van ezzel egy ellenkező rendszerű *jegyzék*, a melyben a szolgálattelvők, járandósággal birók és bárminő udvari jótéteményt élvezők névszerint vannak megnevezve, vagy legalább közülök az első, s hogy hányan tartoznak vele egy szolgálati ágba, vagy hivatali körbe, az számokban fejeztetik ki. Ebben benne van a fejedelem, fejedelemné és a fejedelem fia is, úgy, mint az ország legfőbb tisztviselői és legnagyobb méltóságai. E két jegyzék tehát egymást egészíti ki s együtt adják a fejedelmi udvartartás igaz képét.

A második itt következik.

VI.

Anno 1687. die 16. Octobris adott praebenda személy szerint így következik:

Balásházi étekgógó, Vellényi Sámuel, Berzenczei Ferencz, Buda Miklós, Széki Mihály.

Palotás bejárók, nro 20 személy.

Boldogfalvi János, karabélyosok hadnagya, person. 16.

Halász mesterek, person. 4.

Az kik fejr lisztet Kománárúl hoztak, person. 3 fogarasi bojérok lévén ezek: Zarnóczi Imre, Szilágyi Mihály, Sárosi János.

Ifju urunk ő nagysága négy lovászinak.

Somodi, Bányai és Sebesi György 4 szolgájával és 8 lóval.

Daróczi János, Magas János, Makra Mihály, Szeszcsóri János.

Csizmadia János, cum person. nro 8.

Kabós Ferencz, Rhédai Pál, Vedorics András, Szathmári Ferencz, Kürtesi János.

Gyertyamártó, person. nro 3.

Guthi Miklós, 2 person. 4 lóval.

Ifju urunk ő nga 4 lovászának.

Karabélyosoknak, kornéta hordozóknak.

Bíró Mihály 2 szolgával s 4 lóval.

Urunk ő nagysága 4 kocsissának.

Urunk ő nagysága 6 kovácsának.

Urunk ő nagysága öreg kocsissai s fulajtárai nro 4.

Thóbiás uramnál levő 13 kocsissinak.

- Asszonyunk ő nga kocsissi s fulajtárai nro 4.
 Urunk ő nga öt szabóinak, öt borbélyinak.
 Báróczi András cum person. nro 5 és ló nro 5.
 A fejevári postának cum person. 2.
 Urunk ő nga 2 kocsissi, kik között egy szakács vagyon.
 Urunk ő nga 13 lovászinak.
 Urunk ő nga 4 kocsissi. Item 4 kocsis. Ugyan 4 kocsis.
 Fogarasi János deák cum equis nro 7 et person.
 Urunk ő nagysága 6 kocsissi. Három cancellista deákoknak.
 Két étékfogónak, kiknek az neveket elfelejtettem.
 Lovász inasok nro 12, cum person. 8.
 Asszonyunk ő nga 9 kocsissi.
 Facsarti János kocsis, cum person. 9 és lovászok nro 3.
 Ifju urunk ő nagysága 2 kocsissi.
 Peres György.
 Tészta sütők nro 7.
 Item másadszor Báróczi András cum person. 2, 3 lóval.
 Tizenöt bejárónak.
 Urunk ő naga 8 inassinak.
 Kálnoki Farkas uram 6 szolgálinak et equis nro 7.
 Az étékfogóknak, person. 25, czipót s bort.
 Urunk ő nga 2 kocsissinak. Trombitás nro 5.
 Kölcsei Sigmond társával együtt cum pers. 2 et equis nro 5.
 Négy tálmosónak.
 Ludisori Bukna. Kendefi Gábornak.
 Tiz labancznak. Item 6-nak. Item 10-nek. Item 7-nek.
 Mátyás Blau, német kapitány, cum person. nro 3.
 Öt német gyalog. Négy német gyalog. Öt talpasnak.
 Kemény János, person. 45, et equis 30. Ugyan 50 ló.
 Bánfi Pál 9 szolgálinak.
 Kolosvári Márton és Morgondai István, person. 2, equis 2.
 Öt német officiernek, cum person. 85 és compania.
 Almási Pál, cum person. 3, et equis 5.
 Officiales minores et compania Volskiana.
 Székely Menyhárd uram 16 lova.
 Lovas szakácsoknak közönségesen egy szekér szénát.
 Kabós Gábor, cum equis 4, et person. 3.
 Öt talpas. Item öt.
 Az himvarróknak, person. 4. Öt talpas.
 Vidányi Ferencz és Nagy-Jeji Ferencz. cum person. 3, et
 equis 6.
 Asszonyunk ő nagysága 8 inassinak.
 Tizennyolcz talpasnak.
 Morgondai István, Donáth Sigmond és Barabás Istvánnak.
 Négy mosónak. 3 magyar darabontnak. Item négynek.

Franciscus Müller kapitány, cum vexilliferis et scriba.

Item 18 talpasnak. Item 3 német gyalognak.

Item hét német gyalognak.

Asszonyunk ő nga étékfogóinak, pers. nro 20, czipót és bort.

Bodvai czipóhámozónak lovaira.

Urunk ő nga kerekesséinek.

Talpasoknak nro 9.

Bogdán Miklós, cum person. 7, et equis 7.

Talpasoknak nro 23.

Item urunk ő nga szabóinak, person. 5.

Item 8 csizmadia legény, Csizmadia Mártonnal együtt.

Pujj Mihály, cum person. 3, et equis 4.

Item, urunk ő nga 25 étékfogóinak czipót és bort.

E jegyzékben személy szerint megnevezett praebendát élvező van 55, hozzájuk tartozó és csak általánosan említett 648, mely két összeg együtt 703-at tesz, vagyis az ez évben a fejedelmi udvarhoz tartozóknak teljes létszámát fejezi ki.

Nézzünk át már most két oly jegyzéket (registrum), mely a szorosabb értelemben vett udvari embereknek, bejáróknak és szolgálknak létszámát mutatja ki, a kiknek nem praebendájok; hanem meghatározott pénzfizetésök és élelmezési pénzök van, a hol tehát mind az egyének száma, mind a fejedelem rájuk fordított kiadása egy tekintetre azonnal meglátszik. Ily jegyzék kettő volt a fejedelemasszony hagyatékában, az egyik 1684. oct. 1-ről, a másik 1686. január 1-ről.

Ezek tartalma következő.

VII.

Anno 1684. 1^a Octobris terminált ifjak cantorok s fele abrak pénzről való registrum.

Járandóságuk együtt:

<i>Bejárók</i>	száma	20,	338 for. 75 pénz.
<i>Urunk étékfogói</i>	»	24,	420 » — »
<i>Asszonyunk ő nga étékfogói</i>	»	21,	250 » 50 »
<i>Inniadók, pohárnokok</i>	»	6,	126 » 75 »
<i>Komornyikok</i>	»	3,	57 » 75 »
<i>Konyhabeliek</i>	»	8,	109 » 75 »
<i>Elegyes rendek</i>	»	16,	268 » 50 »
<i>Pohárnok inasok</i>	»	7,	25 » 50 »
<i>Lovas inasok</i>	»	12,	33 » 50 »
<i>Ajtónállók</i>	»	5,	38 » 75 »
<i>Csatlósok</i>	»	8,	24 » 50 »

Udvari emberek és szolgálk száma 130, 1788 for. 75 pénz.

A következő cantorra a fejedelem és fejedelméné ez udvari népeinek és szolgálainak adott ki megszabott járandósága.

Az ifjaknak fele abrakra és pénzekre.

Urunk ő nagysága *étekfogóinak*.

Asszonyunk ő nga *étekfogóinak*.

Inniadók- és pohárnokoknak.

Komornyiknak.

Öt borsolónak.

Lovas inasoknak.

Elegyes rendnek együtt kiadatott: 807 for. — pénz.

a két összeg együtt: 2549 for. 75 pénz.

VIII.

Anno 1686. 1. Januarii terminált ifjak cantorok s fele abrakpénzekről való regestrum.

	Száma:	Járandóságuk:
<i>Bejárók</i>	22	310 for. — pénz.
<i>Kegyelmes urunk ő nga étekfogói</i>	25	435 » — »
<i>Kegyelmes asszonyunk ő nga étekfogói</i>	23	299 » — »
<i>Inniadók, pohárnokok</i>	6	116 » 50 »
<i>Komornyikok</i>	3	57 » 50 »
<i>Konyhabeliek</i>	8	91 » — »
<i>Elegyes rend</i>	13	246 » 50 »
<i>Pohárnok inasok</i>	6	18 » 75 »
<i>Lovas inasok</i>	12	127 » — »
<i>Ajtónállók</i>	5	38 » 75 »
<i>Csatlósok</i>	8	25 » — »

Udvari emberek és szolgák 131 1770 for. — pénz.

A köv. kántorra a fejedelmi udvar népének és szolgálainak együtt kiadatott 836 for. — pénz.

a két summa: 2606 for. — pénz.

Becses két *följegyzés* maradt fenn az *orsz. levéltár* erdélyi osztályában az Apafi-iratok közt, melyek a fejedelmi udvari levéltárban őriztetek. Az *egyik* 1682. dec. 19-én a hadak leszálításakor keletkezett, s 13 sereg (Compania) létszámát és napi pénzét tünteti fel; a *másik* 1683. febr. 16-iki és 1687. ápr.— májusi keletű, s ugyan 13 seregre osztott katonaság, ezen kívül Madarász Mátyás főkapitány vezénylete alatt levő hét seregre osztott csapata hópénzét s a Dombi Márton magyar hajduk hadnagya alatt levő katonaság létszámát s hópénzét mutatja.

Ezek a következők.

IX.

Anno 1682. 19. X-bris. Albae. Urunk ő nga paran-
csolatjából s az úr Barcsai uram jelenlétében
az hadak leszállításának rendelése és vizsgá-
lása ez szerint van. *)

1. *Sereg.* Főhadnagy: Székely Sámuel, hópénz: 6 for. 30 pénz.
Vicehadnagy: Kis Imre, ... » 3 » 16 »
Zászlótartó: Szász Sándor, ... » 2 » 12 »

Volt együtt 57 személy, 65 ló, zsoldjuk 1 for. 4, 5, 6, 8 pénz,
összes hópénz: 340 for.

2. *Sereg.* Főhadnagy, v.-hadnagy, zászlótartó, hópénz mint az
1. seregé.

Volt együtt 58 személy, 69 ló, összes hópénz: 366 for.

3. *Sereg.* *Mint elébb*, volt 42 sz., 53 ló, összes hópénz: 260 for.

4. » *Mint fennebb*, volt 45 sz., 56 ló, » » 273 »

5. » *Mint fennebb*, volt 39 sz., 58 ló, » » 240 »

6. » Főhadnagy, vicehadnagy, zászlótartó.

Volt 27 személy, 38 ló, összes hópénz: 172 for.

7. *Sereg.* *Mint fenn.*, volt 74 sz., 58 ló, összes hópénz: 266 for.

8. » *Mint fenn.*, volt 59 sz., 70 ló, » » 335 »

9. » *Mint fenn.*, volt 30 sz., 41 ló, » » 180 »

10. » *Mint fenn.*, volt 37 sz., 48 ló, » » 198 »

11. » *Volt főhadnagy, vicehadnagy, zászlótartó.*

Volt 60 személy, 71 ló, összes hópénz: 348 for.

12. *Sereg.* *Volt főhadnagy, vicehadnagy, zászlótartó.*

Volt 48 személy, 59 ló, összes hópénz: 238 for.

13. *Sereg.* *Karabélyosok. Volt főhadnagy, v.-hadnagy, zászlótartó.*

Volt 72 személy, 135 ló, összes hópénz: 554 for.

A 13 seregben együtt volt: 621 személy, 827 ló, napi-
pénzök: 3770 forint.

Megjegyzem, hogy a karabélyosok csapatja vagy serge 8
tizedre volt osztva, tíz személy volt a 4-dik tizedben, a többiben
több-kevesebb, így: 6, 7, 8 személy.

X.

Ao 1683. 16. Febr. Segesvártt az katonáknak ez
szerint adatták ki ő ngok 1. Januarii terminált
egy hópénzeket. **)

1. *Sereg.* Vajó N. Andrásé 60 személy, 71 ló, 348 for.

2. » Vasadi György 47 » — » 266 »

3. » Rác János 59 » — » 335 »

*)—**) Az orsz. levéltár erdélyi osztályában az Apaí-iratok közt levő
eredetiből.

4. <i>Sereg.</i>	Karabélyosoké	72 személy,	135 ló,	554 for.
5. »	Szilágyi Mihályé	42 »	— »	260 »
6. »	Szilágyi Miklósé	37 »	— »	198 »
7. »	Arany János serege	48 »	— »	238 »
8. »	Székely Sámuelé	57 »	— »	340 »
9. »	Szekeres Jánosé	58 »	— »	366 »
10. »	Szurtei Györgyé	30 »	— »	180 »
11. »	Tályai Jánosé	45 »	— »	273 »
12. »	Tolnai Andrásé	39 »	— »	240 »
13. »	Tordai Jánosé	27 »	— »	172 »
Az ország dobosának két cantorra				20 »

Összesen: 601 személy, 206 ló, 3790 for.

Madarász Mátyás főkapitány alatt levő katonaságnak.

	Madarász Mátyás f. k. uramnak	1 személy	50 for.
1. <i>Sereg.</i>	Régi companiabeli németeknek	118 személynek	586 for.
2. »	Kállai	96 »	441 »
3. »	Magyarok	51 »	164 »
4. »	Szemények	72 »	373 »
5. »	Offena serege	99 »	394 »
6. »	Grocholszki serege	97 »	391 »
7. »	Podlenczki serege	88 »	366 »
	Kengyelfutók	6 »	30 »

Összesen: 630 személynek 2805 for.

1687-beli költség a hajdukra.

1687. ápril 1-től május 15-ig harmadik fizetéskor adtak Dombi Márton magyar hajduk hadnagyának és katonáinak 337 frt 50 pénzt, voltak 80-nan, minden kilencz legény előtt egy *tizedes* állott, fizetése fél kántorra volt 4 for. 50 pénz, a közlegényeké 4 for.

Volt még a fejedelelnő írásai közt három nagybecsű magán levél, *egyik* özv. Teleki Jánosné, a későbbi kancellár Teleki Mihály édes anyjáié, fiához írva, melyben őt maga mérséklésre s az emberekkel megkedveltetésére kéri; a *másik* Zrinyi Ilonáié, melyben öcsöce, Zrinyi János, megszabadítását neki melegen megköszöni; *harmadik* magáié a fejedelemasszonyé Huszt vára és a huszti jók gondviselőjéhez, melyben a várat élelemmel ellátatni rendeli. Mindhárom levél úgy azok írónak történeti személyiségénél, mint tartalmánál fogva oly érdekes és figyelemre méltó, hogy közlésöket az erdélyi fejedelmi kornak történetére nézve szükségesnek láttam.

A levelek időrendben következők.

XI.

Eredeti bizalmas levelek.

a) *Özvegy Teleki Jánosné, Bornemisza Anna levele fiához, Teleki Mihályhoz.*

Isten minden üdvösséges jókkal áldjon meg jó fiam, Teleki Mihály!

Elvettem 16. praesentis irt leveledet, mellyet szeretettel vettem, kívánván Istentől, levelem találjon jó szerencsés órában. Bánfi uramnak szóló levelet leányom szolgáljától megküldtem te kegyelmednek, mivel az magad emberednek igen megtörődött volt az talpa, választ is irt ő kegyelme, mellyet elküldtem; holnap úgymint 20. praesentis megyen Bánfi uram Pászmosra annak elfoglalására, ott leszen ő kegyelme vagy harmadnapig. Ugy vagy, véget adtuk ő kegyelmének, de oda be nem bocsátották, az megváltozott, hanem együtt Sz.-Páli urammal adták az udvarházat Görgénybe, s oda mennek ő kegyelmek, élést oda vitettek; Sz.-Páli uram még talán itt leszen Kékesen egy hétig, mivel az asszony igen rosszúl vagy, nem is fog addig megjavulni, míg az fejedelemasszony nem tudósítja ő kegyelmeket. Most az fejedelem Fejérváratt vagy, onnan Dévára megyen. Az asszonynyal ő kegyelmével is beszéltem Bánfiné asszonyommal, az mi dolgom volt elvégeztem az ő kegyelmével való dolgomat. Nem tudom, miért irtál Sz.-Páliné asszonyomra, mellyeket úgy látom, neheztel ő kegyelme; azt csudálom, hogy meg nem tudod magadat tartóztatni, meg nem gondolod az mostani állapotját ő kegyelmének. Leczkét ő kegyelmének nem szabhatsz. Az nagy Istenre kérlek — nagyobbra sem kérhetlek — hogy hagyj békét az mód nélkül való nagy keménységnek. A minap is hallván Madarász urammal is miképen voltál, mellyen nem kicsint szomorkodtam. Ennekem az Isten a mennyi örömömre adott volt, annyi bűnnek adott volt; mert egyitek által sem vigasztaltattam meg. Naponként nem tudom, melyitekre fordítsam elmémet, mert én nekem csak az nagy bánat van mindenfelé. Az Istenért kérlek, ne gyűlöltesd meg magadot. Jobb, hogy sok jóakaród legyen, hogysem egy gonosz akaród. Én eleget irhatnék ugyan, de mi haszna, mert tudom, hogy elég búsulásod vagy, csak többítem búsulásodat. Az hosszuaszói jószágba ha Szőlősi bejött volna, beleszóihatott volna az ország articulusa szerint, nem adhatták volna senki ős jószágát senkinek. Szőlősi nem vétett az országnak semmit. Ugy hallom, hogy magadnak Paszmos helyett Szent-Pétert akarják adni. De úgy hallom, hogy az emberit elrablották, kevés ember van rajta. Azért adom azt idején értésedre, hogy az oda alá való jószágra viselj gondot; mert úgy hallom, akár mi rosz csavargó katonák alájárnak, s meg-

kérik s oda adják, a nélkül maradunk; hanem mind vedd jegyzésbe, hol? mi jószágaink vannak? s irj az palatinusnak felőle, hogy másnak ne adják. Azon kül az Turi Mihály árváinak jószágaira is hasonlóképpen viselj gondot, hiszen te lennél azoknak tutorok, ha lennél. Az só felől penig, ha szekereseket küldesz, add értésemre, mert még az sőt ki nem szállítottam, még az commissiót nem adtam az kamara ispán kezébe. Ha értésemre adod, én is kiszállítatom onnét az udvarházhoz. Az békesség felől értem, hogy biztatod magadat; de én igen az szent Tamás vallásán vagyok abból, hogy látva hiszem. Én az ide be való állapotokról semmit sem tudok irni egyebet, látom csak az sok változásokat. Leányom mind az küs fiával együtt ajánlja alázatos szolgálatját, Istentől kíván jó egészséget, hosszú életet. Isten tartson meg jó fiam jó egészségben. Datum in Chege, die 19. Junii anno 1663.

Neked anyád
néhai Teleki Jánosné.

P. S. Két bokor kést küldtem ettől az embertől, én nem tudom, ki küldte, levél is van közte, az asszonyok adák kezembe. Ha levelet küldesz, irj Sz.-Páliné asszonyomnak, hogy mikor ő kegyelmének vagy Bánffy uramnak irsz, vigyék el emberi, vagy az tisztei küldjék el; mert leányomnak kevés embere van, nem küldözheti a mi kevés van azokat; szolgája is penig nem sok van.

Külső czimezése: Nemzetes Teleki Mihálynak, Kővárnak főkapitányának és nekem fiamnak adassék.

b) *Zriny Ilona levele Apafi Mihály erdélyi fejedelemhez.*

Illustrissime princeps, domine observandissime.

Zriny János öcsém uramnak rabságból való szabadulásával és érkezésével az kigyelmed jó akaratját is megtapasztalván, hálaadó készséggel az kigyelmed nagy jó akaratját ez irásom által akarám érdeme szerint való böcsülettel megköszönnöm, kívánván szivesen, adjon Isten ez háboru és magyar nemzetnek után már valaha oly szent egyességet érhetni, melyben az kigyelmed fejedelmi nagy jóakarátját én is érdeme és az én rendem szerint szolgálhassam meg kegyelmednek. Éltesse Isten szerencsésen kegyelmedet, és boldogítsa is életit sok esztendőkre terjesztvén. Datum in arce Munkács die 11. Julii 1679.

Illustrissimae dominationis vestrae

observandissima
Helena Zriny, m. p.

Külső czímzése: Illustrissimo principi domino Michaeli Apaffi Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino observandissimo.

(Fekete ép pecsét, ötös korona, alatta dült pajzs.)

c) *Bornemisza Anna, Apafi fejedelemné levele Kérei Márton huszti jószággondviselőhöz.*

Anna Bornemisza, dei gratia principissa Transylvaniae, partium regni Hungariae domina, et siculorum comitissa.

Egregie fidelis nobis grate! Salutem et gratiam nostram. Bizonyos számban levő buzát rendeltünk oda szállíttatni Frater István úr keze alá az vár szükségére, mellynek alkalmatosságával nemzetes, vitézlő Vári István étekgogónkat expediáltuk, egyszersmind kegyelmednek is parancsoljuk kegyelmesen és serio, dispositionk szerént azon buza a Besztercze székbeliectől Téltsig szállíttatván, azontúl kegyelmed minden halogatás nélkül Husztig beszállíttatni munkálkodjék, mindjárt elegendő szekereket rendeljen az városokról, szállíttassa sietséggel. Melly buzát Frater István keze alá assignáljon, oda rendeltük szállíttatni. Az takarodáson, csépeltesen, szántatáson, vettetésen tellyes erejével, tehetségével legyen rajta; mind szállíttassa a várba a buzát s gabonát, legyen jó gondviseléssel reája.

Secus non facturus. Datum in civitate nostra Szeben, 14. Augusti 1686.

A. Bornemissa.

Külczimzése: Egregio Martino Kérei, bonorum nostrorum Husztensium provisorii et fideli nobis grato.

Eddig a jegyzékek és levelek, melyek az Apafi fejedelem udvartartását s portai viszonyát sokban megvilágosítják. Ki van itt mutatva a fejedelem portai és házi költsége, nagy udvartartása, minő és hogy szervezett katonaság állott a fejedelem szolgálatára. A közlött bizalmas levelek pedig bepillantást engednek előkelő történeti személyiségeknek magánéletébe, olyaknak, kiknek a közéletre is nagy befolyása volt. Ezek a fejedelemnő irásai között maradtak fenn, a mik történeti forrásirodalmunkat gyarapítják s a fejedelemnőt egy gondos és rendszerető s uralkodónői fényes állására rátermett hölgy alakjában tartják fenn az utókor előtt.

JAKAB ELEK.

Bisterfeld végrendelete.

Im Nahmen Gottes des Vatters, des Sohnes vnd heyligen Geistes. Amen!

Der Inhalt meines Testaments.

Meiner Tochter Suzanna gebe man bevor herauss tausend Reichs Thaller, den vornehmsten Demant Ringk, Dodzauischen